

Vesihuoltoliikelaitoksen lausunto, Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntöön VN/26268/2022

Vesihuoltoliikelaitoksen johtokunta 21.08.2024 § 48
462/03.00.00.00/2024

Valmistelija

Vesihuoltopäällikkö

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt lausuntoa Lieksan kaupungilta luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesihuoltolakia. Esityksellä toimeenpannaan hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä. Esityksellä on valmisteltu Vesi on meidän -kansalaisaloitteeseen perustuvan eduskunnan päätöksen (EK 26/2021 vp – KAA 2/2020 vp) edellyttämällä tavalla sellainen lainsäädäntö, jolla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa. Esitys on myös osa kansallista vesihuoltouudistusta ja sen tarkoituksena on mahdollistaa uudistuksen ohjelman ja sen mukaisten toimenpidekokonaisuuksien toteuttaminen.

Esityksen tavoitteena on varmistaa eduskunnan päätöksen EK 26/2021 vp edellyttämällä tavalla julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa, edistää vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakenneuudistusta, parantaa vesihuoltolaitosten omaisuudenhallintaa, selkeyttää ja tehostaa vesihuollon toiminnan ja talouden valvontaa sekä parantaa yleisesti vesihuoltolain toimivuutta.

Keskeiset esitykset vesihuoltolain muuttamiseksi ovat vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos, säännökset, joilla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen ja vesihuolto-omaisuuden säilyminen kuntien määräysvallassa, vesihuollon suunnittelujärjestelmän kehittäminen lisäämällä lakiin kunnalle velvollisuus laatia vesihuoltosuunnitelma ja vesihuoltolaitokselle velvollisuus laatia omaisuudenhallintasuunnitelma sekä toiminta-alueen määrittäystä ja kiinteistöjen liittämismuutoksia koskevat muutokset.

Vesihuoltolakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan vesihuoltolaitoksen tulee olla kunnan määräysvallassa ja sen omaisuuden tulla olla joko kunnan omistuksessa tai pitkäaikaisessa hallinnassa. Kunnalle säädettäisiin lisäksi etuosto-oikeus nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja niiden omaisuuden kaupoissa. Muilla vesihuoltolakiin ehdotettavilla muutoksilla edistettäisiin vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakennemuutosta, kehitettäisiin vesihuollon suunnittelujärjestelmää, täsmennettäisiin kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta, selkeytettäisiin vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittämistä ja kiinteistöjen velvollisuutta liittyä laitoksen verkostoon, tehostettaisiin laitoksen talouden ylläpitoa, parannettaisiin vesihuollon maksujen kustannuskattavuutta ja läpinäkyvyyttä sekä tehostettaisiin lain valvontaa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Lausunnon toimittaminen on sovittu 31.8.2024 mennessä.

Lieksan kaupungin vesihuoltoliikelaitos antaa seuraavan lausunnon:

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos

Nykyisen lain aikaan on ollut haasteellista määrittää yksittäiseen vesihuoltolaitokseen sovellettavia lakeja ja asetuksia, koska vesihuoltolaitoksen määritelmä näiden kesken ei ole ollut yhteneväinen. Vesihuoltolaitoksen määritelmän muuttaminen tarkoitettavaksi vesihuoltolaitoksella laitosta, joka huolehtii yhteiskunnan vesihuollosta ja toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin taikka vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä selkeyttäisi vesihuoltolaitoksen määrittämistä. Vesihuoltolaitoksen määritelmä ei olisi jatkossa enää sidoksissa toiminta-alueeseen.

Säännökset, joilla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen ja vesihuolto-omaisuuden säilyminen kuntien määräysvallassa

Uuden lain myötä kunnan tulisi hallintosäännössään antaa määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista. Kunnan tehtäviä olisivat erityisesti vesihuollon kehittämiseen ja järjestämiseen liittyvät tehtävät.

Kunnan on säilytettävä alueellaan oleva kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos ja tukkuvesilaitos määräysvallassaan, mutta sääntely ei kohdistuisi asiakasomisteisiin vesihuolto-osuuskuntiin tai sellaisiin vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesilaitoksiin, jotka eivät ole ennen lain voimaan tuloa olleet kunnan omistuksessa tai määräysvallassa.

Uudessa laissa säädettäisiin kunnan etuosto-oikeudesta sen alueella myytyyn vesi- ja tukkuvesihuoltolaitokseen sekä vesihuolto-omaisuuteen, joka sijaitsee sen alueella. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on varmistaa, että kunnalla on mahdollisuus puuttua kauppaan tilanteessa, jossa yksityisomisteinen vesi- tai tukkuvesihuoltolaitos taikka vesihuolto-omaisuus olisi siirtymässä toiselle yksityiselle omistajalle. Kunnan olisi näin ollen mahdollista lunastaa laitos tai omaisuus omistukseensa käyttämällä etuosto-oikeutta. Laissa säädettäisiin myös etuostoon liittyvistä menettelyistä, jolloin kaupan kohteena olevan laitoksen tai omaisuuden myyjällä olisi velvollisuus ilmoittaa kunnalle kaupasta. Ilmoitukseen liitettävien tietojen ja suunnitelman vesihuoltopalvelujen jatkuvuuden varmistamisesta perusteella kunnalla olisi mahdollisuus päättää etuosto-oikeuden käyttämisestä tai tehdä päätös siitä, ettei se käytä etuosto-oikeuttaan.

Uuden lain myötä asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta voisi myydä toimintonsa tai vesihuolto-omaisuuttaan ainoastaan kunnalle, kunnan määräysvallassa olevalle vesihuoltolaitokselle taikka toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle.

Vesihuollon suunnittelujärjestelmän kehittäminen lisäämällä lakiin kunnalle velvollisuus laatia vesihuoltosuunnitelma ja vesihuoltolaitokselle velvollisuus laatia omaisuudenhallintasuunnitelma

Vesihuollon kehittämissuunnitelman laatimisvelvollisuuden palauttaminen lakiin todennäköisesti parantaisi vesihuollon ja maankäytön suunnittelun

välistä yhteistoimintaa sekä vesihuollon investointitarpeiden suunnittelua pitkällä aikavälillä. Kunnan vesihuoltosuunnitelman laatimisvelvollisuus voisi lisätä kunnan alueella toimivien vesihuoltolaitosten välistä yhteistyötä.

Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu etenkin alueellisen yhteistyön kannalta voi olla haastavaa harvaan asutuilla, pitkien etäisyyksien Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Valtioneuvoston asetuksella tultaisiin säätämään varautumissuunnitelman sisällöstä. Tämä on hyvä uudistus, jos säädöksen pohjalta tehdään selkeä opas tai ohjelmisto, jossa on määritetty varautumissuunnitelmassa esitettävät asiat ja jonka pohjalta varautumissuunnitelma tehdään.

Vesihuollon muutetut maksuja koskevat säännökset parantavat vesihuoltolaitosten kustannuskattavuutta ja uus- ja korjausinvestointien pitkäjänteistä suunnittelua sekä asiakkaiden ymmärrystä kerättävien maksujen käytöstä ja tarpeellisuudesta. Perusmaksun säätäminen lailla pakolliseksi on hyvä asia, koska valtaosa vesihuoltolaitoksen kustannuksista on kulutetun talousveden ja muodostuvan jäteveden määrästä riippumatonta. Lisäksi vesihuoltolaitoksilla olisi paremmat mahdollisuudet varautua mm. ennakkoimattomiin ja äkillisiin kulueriin, kuten putkirikkojen korjaamisesta muodostuviin kustannuksiin.

Perusmaksun, liittymismaksun ja muiden maksujen mahdollistaminen erisuuruisiksi vesihuoltolaitoksen eri alueilla vastaamaan todellisia kustannuksia perustellusti on hyvä muutos. Nykyisessä laissa käyttömaksun tulee olla kaikille sama, vaikka vesihuoltolaitosten yhdistymisten myötä vesihuoltolaitoksella voi olla toisistaan erillisiä alueita, joilla voi olla merkittävästi toisistaan eriävät tuotanto- ja käsittelykustannukset.

Toiminta-alueen määrittystä ja kiinteistöjen liittämisvelvollisuutta koskevat muutokset

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määritelmän selkeyttäminen helpottaisi lain soveltamista käytännössä. Uudessa laissa toiminta-alue rajaisi alueen, jolla sijaitsevilla kiinteistöillä olisi velvollisuus liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon. Lisäksi laki velvoittaisi kuntia tarkistamaan toiminta-alueen tarvittaessa, kuitenkin vähintään 10 vuoden välein. Toiminta-alueen tarkastamista koskeva asia ratkaistaisiin valituskelteisellä päätöksellä.

Kiinteistön liittymisvelvoitetta määrittävä tekijä olisi toiminta-alue, ei se, sijaitseeko kiinteistö taajama-alueella vai sen ulkopuolella. Kiinteistöä ei tarvitsisi liittää vesihuoltolaitokseen jätevesiviemäriin, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan ympäristönsuojelulakia ja sen säännöksiä.

Uuden lain myötä lausuntopyyntövelvollisuutta liittämisvelvollisuudesta vapauttamiseen kevennettäisiin, jolloin jatkossa lausunto tulisi pyytää terveys- ja ympäristöviranomaiselta vain tarvittaessa. Lisäksi laissa säädettäisiin edellytyksistä, joiden täytyessä vapautus liittämisvelvollisuudesta olisi myönnettävä. Tämä helpottaisi lain tulkintaa käytännössä ja yhtenäistäisi vapautuksen myöntämisen perusteet.

Päätösehdotus	Vesihuoltoliikelaitoksen johtokunta päättää esittää kaupunginhallitukselle esittelytekstin mukaista lausuntoa otettavaksi huomioon osana kaupungin lausunnon valmistelua.
Päätös	Vesihuoltoliikelaitoksen johtokunta päätti esittää kaupunginhallitukselle esittelytekstin mukaista lausuntoa otettavaksi huomioon osana kaupungin lausunnon valmistelua.
Lisätietoja	Vesihuoltopäällikkö Ville Nevalainen, p. 040 1044 850, sähköposti ville.nevalainen(at)lieksa.fi